

Початкова школа і сучасність

№2(18) ЛЮТИЙ
2016

**Повторення вивчених букв.
Закріплення вміння писати вивчені
букви. Розвиток зв'язного мовлення**
Урок письма, 1 клас

**ПЕРЕДПЛАТНИЙ
ІНДЕКС 86516**

**Утворення і назви чисел від 40 до 89.
Розв'язування простих і складених задач**
Урок математики, 2 клас

**Тарас Григорович Шевченко
у прислів'ях і приказках**
Інформаційний проект для учнів 3-4 класів

**Складання і розв'язування задач
на пропорційне ділення.
Розв'язування виразів на сумісні дії**
Урок математики, 4 клас

Подих весни
Сценарій свята 8 Березня

**Суб'єкт-суб'єктний аспект
професійно-педагогічного
спілкування**

ВИДАВНИЦТВО
«БІЛИЙ ТИГР»

Початкова школа і сучасність

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Виходить щомісяця

№ 2 (18) ЛЮТИЙ 2016

Заснований у вересні 2014 р.

ЗАСНОВНИК

ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «БІЛИЙ ТИГР»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Світлана МАРТИНЕНКО,

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ТА МЕТОДИК ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Надія БІБІК,

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ДІЙСНИЙ ЧЛЕН НАПН УКРАЇНИ,
ПРОВІДНИЙ НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК
ЛАБОРАТОРІЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Марія БРАТКО,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ,
ДИРЕКТОР УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО КОЛЕДЖУ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Алла ЖУКОВА,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ДИРЕКТОР
ГІМНАЗІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН № 323 м. Києва

Василь ЖУКОВСЬКИЙ,

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

Олена МАТВІЄНКО,

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАСТУПНИК ДИРЕКТОРА З НАУКОВОЇ РОБОТИ
ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Тетяна ПУШКАРЬОВА,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК,
ДИРЕКТОР СКАНДИНАВСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ
ДАРНИЦЬКОГО Р-НУ м. Києва

Ольга СЛОНЬОВСЬКА,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР
ПРИКАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

Лариса СОЛОВЕЦЬ,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК,
ВІДМІННИК ОСВІТИ УКРАЇНИ,
ЗАСЛУЖЕНИЙ ВЧИТЕЛЬ УКРАЇНИ,

Людмила ХОРУЖА,

ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Ірина ШАПОШНИКОВА,

КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ ПЕДАГОГІКИ І МЕТОДИКИ
ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ
ТА ПСИХОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Віктор ЮРЧЕНКО,

КАНДИДАТ ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ,
ДИРЕКТОР ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ
КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ЗМІСТ

МОВОЮ НАУКИ

Світлана МАРТИНЕНКО

Суб'єкт-суб'єктний аспект професійно-педагогічного спілкування

2

Олена МАТВІЄНКО

Практичні рекомендації батькам і вчителям гіперактивної дитини

5

МЕТОДИЧНИЙ АРСЕНАЛ УЧИТЕЛЯ

Ірина АМІРІДІ

Аудіювання як вид мовленнєвої діяльності

9

Ольга КОМЕНДАНТ

Повторення вивчених букв. Закріплення вміння писати вивчені букви. Розвиток зв'язного мовлення
Урок письма, 1 клас

11

Олена ЙОВЕНКО

Звуки [Д], [Д'], позначення їх буквою «Де». Читання складів, слів
Урок навчання грамоти (читання), 1 клас

15

Олена ГАЛІК

Закріплення знань учнів про вивчені букви. Списування з друкованого тексту
Урок навчання грамоти (письмо), 1 клас

19

Тетяна ЯЩУК

Дієслово. Прийменник
Завдання з української мови, 2 клас

21

Галина ДОБРОГОРСЬКА

Утворення і назви чисел від 40 до 89. Лічба в межах 89. Знаходження значень виразів, що містять дужки. Розв'язування простих і складених задач
Урок математики, 2 клас

22

Віра БАСАНСЬКА

А вже весна, а вже красна!
Урок позакласного читання, 2 клас

24

Ірина РЕШЕТОВА

Вправи і задачі на закріплення вивчених таблиць множення і ділення
Урок математики. 3 клас

27

Катерина СЛІПЧЕНКО

Слова, які звучать і пишуться однаково
Урок української мови, 3 клас

30

Лідія ПЕТРУШИНА

Тарас Григорович Шевченко у прислів'ях і приказках
Інформаційний проект для учнів 3–4 класів

33

Ірина ВОРОНІНА

Складання і розв'язування задач на пропорційне ділення. Розв'язування виразів на сумісні дії
Урок математики, 4 клас

36

Айна БУДЗИНСЬКА

Подих весни
Сценарій свята 8 Березня

41

СТОРІНКА ДІТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ

Твори про зиму учнів Введенської гімназії № 107 Подільського р-ну м. Києва

Укладено магістранткою Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка Марією МАГАС

44

РОЗВИВАЙСЯ З НАМИ!

Кросворд «Природні об'єкти Землі»

46

ЦЕ ЦІКАВО!

Цікаві факти

40

Суб'єкт-суб'єктний аспект професійно-педагогічного спілкування

Світлана МАРТИНЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Найбільша розкіш – це розкіш людського спілкування...

Антуан де Сент Екзюпері

В умовах глобалізації та інформатизації сучасного суспільства, запровадження інформаційно-комунікаційних технологій, входження української спільноти у світовий та європейський освітній простір, втрачається важливість людських взаємин, заснованих на спілкуванні, безпосередньої участі особистості в комунікації, спілкуванні віч-на-віч.

Глибоко переконана в тому, що в системі «людина-людина» дійсно найбільшою розкішшю є людське спілкування, яке в життєдіяльності кожної особистості виконує безліч важливих функцій. Багатовимірний процес спілкування, його психологічне підґрунтя був і залишається об'єктом наукових досліджень багатьох філософів, соціологів, психологів і педагогів (Сенека, Аристотель, Сократ, Платон; І. Зимняя, О. Леонтьєв, К. Ушинський, В. Сухомлинський, В. Кан-Калик, Н. Нікандров, І. Зязюн, Л. Савенкова, А. Капська, Г. Сагач та ін.).

Під поняттям «спілкування» більшість учених розуміють «взаємодію двох або кількох суб'єктів, що полягає в обміні між ними повідомленнями, які мають наочний і емоційний аспекти. Спілкування засновано на реалізації особливої потреби в контакті з іншими суб'єктами, про задоволення якої свідчить виникнення радості спілкування. Порушення спілкування викликають зміни особистості» [1, 183].

У наукових джерелах виокремлюємо *професійне, педагогічне і професійно-педагогічне спілкування*.

Професійне спілкування розглядається як складний багатоплановий процес розвитку контактів між людьми в професійній сфері, учасники якого мають певний офіційний статус і орієнтовані на досягнення конкретних завдань у професійній діяльності. Професійне спілкування, опосередковане у професійній діяльності, має свої специфічні особливості, які детермінують середовище відповідного колективу.

В. Кан-Калик визначає різновидом професійного спілкування педагогічне, яке є «невід'ємним елементом діяльності організатора, вихователя, керівника, майстра виробничого навчання, лікаря тощо» [2, 10].

Педагогічне спілкування – професійне спілкування вчителя (викладача) з учнями (студентами) на занятті та поза ним, спрямоване на створення сприятливого психологічного клімату; структурний компонент і одночасно спосіб реалізації методів та прийомів педагогічних впливів, спрямованих на формування особистості. Педагогічне спілкування є однією із складових професіоналізму педагога, його вміння транслювати особистісне «Я» учневі (студентові) як суб'єкту: чути і бачити його; співпереживати з ним; безумовно приймати його як особистість, поважати почуття його власної гідності.

Професійно-педагогічне спілкування визначаємо як комунікативну взаємодію педагога й учнів, їхніх батьків, колег, спрямовану на встановлення сприятливого психологічного мікроклімату, психологічну оптимізацію діяльності та стосунків.

Чим же характерне саме педагогічне спілкування з урахуванням особливостей освітнього простору, його суб'єктів, внутрішніх і зовнішніх чинників, які впливають на протікання та успішність?

На нашу думку, основними ознаками педагогічного спілкування є:

- особистісна орієнтація, що передбачає готовність бачити і розуміти співрозмовників, самоцінне ставлення до них;
- суб'єкт-суб'єктний характер, що полягає у рівності психологічних позицій співрозмовників, взаємній гуманістичній установці, активності педагога і учнів, готовність взаємодіяти з ними;
- проникнення у світ почуттів і переживань іншої людини, тобто взаємну довіру, співпереживання та емпатію, спілкування за законами взаємної довіри;
- нестандартні прийоми спілкування, що об'єднують функціонально-рольове та особистісно орієнтоване спілкування [4].

Повноцінне педагогічне спілкування є не лише багатограним, але й поліфункціональним. Воно забезпечує обмін інформацією і співпереживання, пізнання особистості та самоутвердження, продуктивну організацію взаємодії. Обмін інформацією і ставленням реалізує комунікативну складову спілкування; пізнання особистості та самоутвердження – перцептивну, а організація взаємодії – інтерактивну складову.

Серед науковців, які займалися проблемами педагогічного спілкування, єдиного підходу до визначення його видів не існує. З огляду на багатоаспектність цього процесу виділяємо

основні види: *функціонально-рольове, особистісно орієнтоване, монологічне, діалогічне та полілогічне.*

Детальніше зупинимось на їх характеристичі.

Функціонально-рольове спілкування – винятково ділове, обмежене професійними функціями і вимогами рольової поведінки, що забезпечує виконання певних професійних дій. Різновидом функціонально-рольового спілкування є *ділове*, тобто взаємодія людей, в якій його учасники виконують соціальні ролі, тому в ньому запрограмовані конкретні цілі спілкування,

його мотиви, а також способи здійснення контактів. А коли так, то активність пізнавальної та емоційно-вольової сфер має прагматичний характер.

Особистісно орієнтоване спілкування – складна психологічна взаємодія, що передбачає виявлення особистого ставлення, почуттів, урахування індивідуальних психологічних особливостей і якостей співрозмовника. З урахуванням визначення особистісно орієнтованого спілкування педагог, який буде стосунки з учнями таким чином, спрямований не лише на виконання запланованих завдань, а й на розвиток цілісної особистості за допомогою оптимально підібраних форм, методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності. Закономірно постає запитання: «Якого педагога ми вважаємо особистісно орієнтованим? Що для нього є визначальним?»

Тож, пропонуємо *психологічний портрет особистісно орієнтованого педагога, який є:*

- відкритий і доступний у спілкуванні, щирий у поглядах і думках, відвертий у своїх міркуваннях;
- демонструє цілковиту довіру, не принижує гідність іншої людини;

- щиро цікавиться життям учнів, не байдужий до їхніх проблем, справедливий;
- виявляє емпатійне розуміння, «вживається» у стан і проблеми іншої людини;
- відчуває внутрішній світ співрозмовника;
- спрямований на людину, здатний поважати, цінувати й сприймати її такою, якою вона є.

Монологічне педагогічне спілкування – вид спілкування, що передбачає одностороннє спрямування інформації, коли лише один із співрозмовників викладає свої думки, ідеї у формі виступу, наказу, інструктажу, певних настанов. Цей вид спілкування є також характерним для педагогічної діяльності, одні інструктують, інші – пасивно сприймають інформацію. Педагог часто вдається до авторитарних вказівок, настанов і пояснень, які часто бувають необхідні як у навчальній, так і виховній роботі.

Найбільш поширеним у педагогічній професії є *діалогічне спілкування*, тобто такий вид професійного спілкування, що відповідає критеріям діалогу, забезпечуючи суб'єкт-суб'єктний принцип взаємодії, самовираження у спілкуванні (бесіда, дискусія). *Діалог* визначаємо як спілкування двох суб'єктів щодо вирішення проблеми; обговорення спільної теми, коли зберігається думка кожного; намагання зрозуміти один одного, охопити цілісний зміст висловлювання партнера без оцінки його правильності.

Під поняттям «*педагогічний діалог*» розуміємо дію у педагогічному процесі, яка дає змогу кожному

співрозмовнику при спілкуванні висловлювати власну думку. Діалог реалізується у таких жанрах, як обговорення, диспут, дискусія, дебати, досягнення консенсусу з учнями (студентами), їхніми батьками, колегами.

Характерними особливостями діалогічного спілкування є:

- наявність двох співрозмовників;
- швидкий обмін і тематично-змістова взаємодія реплік;
- взаємозалежність реплік від ситуації спілкування;
- використання вербальних і невербальних засобів комунікації;
- використання мовних засобів, які характерні розмовно-побутовому стилю мовлення (еліпсовані синтаксичні конструкції).

З огляду на це подаємо критерії діалогічного педагогічного спілкування:

- врахування індивідуальних особливостей та емоційного стану співрозмовника;
- взаєморозуміння, співпереживання і готовність до взаємодії;
- відкритість і довіра між співрозмовниками;
- спілкування у системі «рівний-рівному»;
- сприйняття (без критики) думки кожного;
- гуманізація та поліфонія взаємодії;
- модальність висловлювань;
- персоніфікація повідомлення;
- культура усного мовлення.

Полілогічне спілкування подаємо як вид спілкування, що характеризується взаємодією декількох (більше двох) співрозмовників, які висловлюють власну думку відповідно до ситуації. Для полілогічного спілкування характерним є залучення декількох людей до обміну думок, бачень, суджень для вирішення назрілих проблем тощо.

За визначенням Г. Сагач, полілог є «однією із форм мовлення, розмова між кількома особами. Полілог характеризується короткими репліками, звістово пов'язаними між собою» [5, 181]. Співрозмовники у полілогічному педагогічному спілкуванні виконують складні ролі: мовця (виголошують висловлювання) – реплікатора (під час слухання кидають репліки) – слухача (сприймають висловлювання і репліки).

Характерними ознаками полілогічного спілкування можна вважати:

- кількість співрозмовників (більше трьох);
- різні ролі співрозмовників (мовець – реплікатор – слухач);
- тематично-сміслова залежність від ситуації спілкування;
- часто непередбачуваність висловлювань;
- лінгвістичні та паралінгвістичні засоби спілкування;
- форми мовленнєвого етикету і культури співрозмовників.

Розвиток педагогічного спілкування у його полілогічній формі залежить від особистості, яка оволоділа ініціативою спілкування (вона може бути в одного співрозмовника впродовж усього полілогу

або переходити до іншого за його ініціативи). Спільна діяльність, зацікавленість у досягненні поставленої мети, позитивний емоційний стан усіх співрозмовників під час полілогічного спілкування є основою взаєморозуміння і результативності міжособистісної взаємодії.

Тож згадаймо слова відомого французького філософа Рене Декарта, який наголошував: «Правильно визначайте слова – і ви звільните світ від половини непорозуміння».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Василюк А. В. Педагогічний словник-лексикон (українсько-англо-польський) / Алла Василюк, Мацей Танась – Вид. 2-ге, уточ. й доповн. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2013. – 224 с.
2. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении / В. А. Кан-Калик – М. : Просвещение, 1987. – 190 с.
3. Мартиненко С. М. Діагностування стилів педагогічного спілкування вчителів початкової школи / С. М. Мартиненко, Н. С. Кипиченко // Початкова школа. – № 5. – 2013. – С. 54–56.
4. Педагогічна майстерність : підруч. / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. – К. : Вища шк., 1997. – 349 с.
5. Сагач Г. М. Словник основних термінів та понять риторики : навч. посіб. / Г. М. Сагач. – К. : МАУП, 2006. – 280 с.